

**До разової спеціалізованої вченої
ради Дніпровського державного
університету внутрішніх справ**

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента Благої Алли Борисівни на дисертацію Дядічка Вадима Ігоровича на тему «Кримінально-правова характеристика сексуального насильства над дітьми», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дослідження. На підставі вивчення дисертації та копій публікацій здобувача Дядічка В.І., слід зазначити наступне.

Обрана тема відповідає спеціальності наукового пошуку та визначається, перш за все, тим, що на сьогодні одним із найважливіших завдань правоохоронних органів України є забезпечення ефективної протидії злочинності, у тому числі шляхом притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності. На виконання таких завдань вітчизняний законодавець ратифікував низку міжнародно-правових документів та імплементував їх положення у національне законодавство України. Зважаючи на те, що запроваджена законодавцем імплементація норм міжнародно-правових конвенцій у вітчизняне кримінальне законодавство, як свідчить слідча та судова практика, на сьогодні поки що не привела до очікуваних результатів, новели закону про кримінальну відповідальність потребують ґрунтовних наукових досліджень, перегляду усталених у кримінологічній науці поглядів та напрацювання практичних рекомендацій для правозастосовних органів. Це повною мірою стосується кримінальної відповідальності за сексуальне насильство, де потерпілим є особи у віці до 18-ти років.

Як зазначає сам здобувач, у нашій країні проблема протидії сексуальному насильству щодо дітей була і залишається актуальною завжди. Так, за даними дослідження 2021 р. «Сексуальне насилля в Україні: від усвідомлення до захисту» 23% опитаних вказали, що пережили сексуальне домагання та насильство у дитячому віці. Особливо ця проблема загострилась після повномасштабного вторгнення військ російської федерації на територію України. Наприклад, за даними Офісу Генерального прокурора України, у 2022 р. серед 95 потерпілих від сексуального насильства (ст. 153 Кримінального кодексу (далі – КК) України) осіб 38 осіб (40%) були віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років та 54 особи (57%) – віком до чотирнадцяти років. У 2023 р. серед 120 потерпілих – 35 (29%) були віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років та 72 особи (60%) – віком до чотирнадцяти років. А в 2024 р. зі 132 потерпілих даної категорії – 35 осіб (26%) мали вік від чотирнадцяти до вісімнадцяти років, а 80 (61%) – до чотирнадцяти років. Тобто офіційна статистика свідчить: найбільше від сексуального насильства потерпають саме діти. Що стосується окупованих росіянами територій України, то кількість фактів сексуальних домагань щодо дітей, за деякими даними, може бути у сотні

разів більшою. Сексуальне насильство над дітьми характеризується високим рівнем латентності. Це обумовлено тим, що у великій кількості випадків (85%) насильником виступає людина з близького кола спілкування дитини, тобто має довірливі стосунки з нею (батько, вітчим, дідусь або інший родич чи знайомий сім'ї дитини). Крім того, діти залежно від віку не мають змогу чинити належний опір або взагалі усвідомлювати характер вчинюваних із ним розпусних дій, або не бажають розповідати про факти сексуального насильства над ним з огляду на сором або страх розправи над собою тощо.

Про актуальність обраного напряму дисертаційного дослідження свідчить також те, що він належить до пріоритетних у науці кримінального права. Робота виконана відповідно до: Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2022 року, затверджених постановою Кабінету Міністрів України № 942 від 07.09.2011 р.; Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки., схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.06.2021 р. № 756-р; тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11.06.2020 р. №454

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані в дисертації, підтверджений теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням наукових праць, комплексним аналізом законодавства й міжнародної практики в цій сфері.

Передусім позитивним слід визнати чітке визначення автором об'єкта і предмета дослідження, що, на жаль, сьогодні не часто зустрічається в наукових роботах такого рівня. Правильне розуміння об'єкта та предмета дослідження дозволило дисертанту зробити свою наукову ідею цілісною, обґрунтованою, донести до наукової громадськості власні ідеї та пропозиції, а також уникнути формалізму та зробити дисертацію вагомим внеском у науку кримінального права.

Крім того, під час дослідження було використано широкий спектр загальнофілософських, загальнонаукових, логічних і спеціально-юридичних методів і прийомів наукового пізнання, застосування яких дозволило всебічно проаналізувати предмет дослідження. Усі вони застосовувались у взаємозв'язку та взаємодії, відповідно до поставленої мети й завдань, об'єкта і предмета дослідження.

Обґрунтованість висновків та рекомендацій дисертаційного дослідження підтверджується наявністю інформації про можливе впровадження результатів дослідження в: - *правотворчості* – для вдосконалення законодавства у частині кримінальної відповідальності за сексуальне насильство над дітьми; *правозастосовній діяльності* – для підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів у частині кваліфікації кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканності особи; *науково-дослідній роботі* – під час подальших досліджень проблеми кримінально-правової охорони життя дітей від сексуального насильства; *навчальному процесі* – для здобувачів вищої освіти при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Актуальні проблеми

застосування кримінального права», «Кваліфікація кримінальних правопорушень, підслідних Національній поліції» та «Кримінологія».

Питання, які розглядаються в дисертації, розкрито на досить високому методологічному рівні. Зокрема, проаналізовано широкий спектр вітчизняних і зарубіжних науково-теоретичних та монографічних робіт з окресленої проблематики, що свідчить про поглиблений аналіз порушеної в дослідженні проблеми. Крім того, автор вивчив і проаналізував періодичну літературу з цього питання, що свідчить про спробу синтезувати поряд із загальноприйнятими поняттями новітні підходи до розуміння проблеми захисту людини та суспільства від сексуального насильства.

З аналізу дисертації видно, що під час проведеного дослідження було використано не лише юридичну літературу, а й цінний емпіричний матеріал, що дозволило дисертанту досягти високого ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Очевидно, що автор, працюючи над написанням дисертації, дотримувався процедури систематизації наукової літератури під час її аналізу.

На мою думку, дисертант досить вдало визначив мету дисертаційного дослідження – вдосконалення кримінального права в частині відповідальності за сексуальне насильство над дітьми та розробка на цій основі відповідних пропозицій щодо вдосконалення КК України і практики його застосування.

У процесі дослідження дисертант не абстрагувався в наукову розробку проблеми, а поставив конкретні та чіткі завдання, у зв'язку з чим дисертація отримала цікавий та корисний напрям не лише в науковому руслі, що дозволило одержати практичні результати, сформулювати корисні для практичного застосування висновки.

Аналіз рецензованої дисертації дає змогу стверджувати, що в результаті проведеного дослідження автор досягнув визначеної мети й виконав поставлені завдання. Причому сформульовані висновки та пропозиції є досить аргументованими й оригінальними, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Структура дисертації добре продумана і відповідає тим завданням, які поставила перед собою автор. Дисертант послідовно виклав матеріал, здебільшого правильно співвідносячи загальні та конкретні питання, сформулювала необхідні наукові дефініції. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що включають шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 216 сторінок, з яких: основний текст – 181 сторінка, додатки – 1 сторінка, список використаних джерел (188 найменувань) – 20 сторінок.

У першому розділі, в якому йдеться про об'єктивні ознаки сексуального насильства над дітьми за КК України, доведено, що статевою свободою дитини є невід'ємне право кожної психічно здорової дитини у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років на самовизначення у сфері статевих відносин, тобто реальна можливість дитини такого віку за власним бажанням вступати у добровільні статеві зносини з вільно обраним партнером, незалежно від його статі, або взагалі відмовитись від будь-яких сексуальних контактів з іншими особами.

У другому розділі досліджуються суб'єктивні ознаки сексуального насильства над дітьми за КК України.

Третій розділ присвячено дослідженню спеціальних питань кримінальної відповідальності за сексуальне насильство над дітьми.

У висновках за результатами дослідження загалом сформульовано низку положень теоретико-методологічного характеру, а також пропозицій і рекомендацій, що мають вагоме значення для вдосконалення положень науки кримінального права. У додатках до роботи міститься перелік опублікованих праць.

Таким чином, структурно дослідження побудовано логічно, розділи і підрозділи пов'язані між собою. Обрана структура дисертації дозволила автору продемонструвати гідний рівень знань з кримінального права, ґрунтовно проаналізувати як положення нормативно-правових актів щодо протидії корупційним кримінальним правопорушенням, так і погляди науковців з проблематики дослідження. Під час розподілу розділів основного тексту на підрозділи автор дотримувався правил пропорційності та взаємовиключення. Дисертант послідовно виклав матеріал, здебільшого правильно співвідносячи загальнотеоретичні та практичні питання, сформулював необхідні наукові висновки та дефініції.

Мета і завдання, визначені автором у вступі, відповідають змісту дослідження та загальним висновкам, а всі висновки та рекомендації, зроблені нею, об'єднані провідною ідеєю вирішення конкретного наукового завдання, що полягає у вдосконаленні кримінального права в частині відповідальності за сексуальне насильство над дітьми та напрацюванні рекомендацій з практики застосування відповідного кримінального законодавства.

Також привертає увагу стиль, яким написано роботу: він означений логічністю, послідовністю та ясністю аргументування думок. Деякі досить складні теоретичні положення дисертації сформульовані зрозумілою мовою, та викладені без зайвих ускладнень.

Загалом на сторінках дисертації автору вдалося розгорнути цікаву дискусію, використавши широкий спектр вітчизняних і зарубіжних науково-теоретичних та монографічних робіт з різних галузей наукових знань, що свідчить про поглиблений аналіз актуалізованої проблеми.

Таким чином, гарантією достовірності й теоретичної обґрунтованості наукових положень, сформульованих автором висновків і рекомендацій є правильно визначені мета й завдання дослідження, структура та логіка викладеного матеріалу.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова новизна праці полягає в тому, що за характером і змістом розглянутих питань дисертація є одним із перших комплексних монографічних досліджень, яке присвячене аналізу кримінальної відповідальності за сексуальне насильство над дітьми з урахуванням змін до КК України відповідно до Закону № 2227-VIII від 6 грудня 2017 р. та розробці відповідних пропозицій з удосконалення ст. 153 КК України. За результатами дослідження сформульовано низку наукових положень, висновків і рекомендацій, що відзначаються вагомою теоретичною та

практичною значущістю, а також вирізняються науковою новизною.

У роботі враховано положення як національного, так і міжнародного законодавства, проаналізовано теоретичний матеріал, що стосується тематики роботи. Це дало змогу виробити новий підхід до дослідження значної кількості проблем, якими означена захист дітей від сексуального насильства, в тому числі в умовах війни.

Переважає більшість положень, винесених автором на захист, і висновків є новими або містять значну частку новизни. Зокрема, дисертантом уперше пропонується до переліку виключень можливості застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням, у ч.1 ст. 75 КК України, додати й випадки сексуального насильства над малолітніми дітьми без їх добровільної згоди.

Тобто роботі притаманна наукова новизна, порушено низку невисвітлених вітчизняною юридичною наукою проблем, розв'язання яких дозволить більш ефективно протидіяти злочинності.

У висновках дисертації на підставі узагальнення основних положень проведеного дослідження проблеми, сформульовано, висновки, пропозиції та рекомендації.

Таким чином, є всі підстави стверджувати, що висновки дисертації є цілісними, логічними та обґрунтованими, відповідають меті й завданням дослідження, містять важливі теоретичні положення щодо теорії та практики захисту дітей від сексуального насильства.

Повнота викладений наукових результатів в опублікованих працях здобувача.

За темою дисертації опубліковано 5 праць, 3 статті у виданнях включених до переліку наукових фахових видань України, 2 тез доповідей.

Перелік наукових праць здобувача й аналіз їхнього змісту засвідчують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження досить повно викладено у вітчизняних наукових фахових виданнях, пройшли апробацію на різних науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення дисертаційної роботи.

За результатами розгляду роботи потрібно також звернути увагу дисертанта на такі дискусійні положення:

1. Характеризуючи стан наукового дослідження теми, автору слід було б окремо виділити учених, які досліджували та досліджують проблему захисту дітей від сексуального насильства, а вже потім всім іншим злочинам. Сюди ж варто і віднести відсутність зарубіжних науковців та дискусії із ними на сторінках дисертації. Мною у дисертації виявлено лише декілька англомовних джерел, що може свідчити про неповне дослідження діяльності правоохоронних органів тих країн світу, які ефективно захищають дітей від сексуального насильства.

2. Послідовність та системність здійснюваного дисертантом дослідження закордонного досвіду захисту дітей від сексуального насильства забезпечена здійсненням наукового пошуку на засадах юридичної компаративістики з відповідним групуванням законодавства країн за критерієм їх належності до тієї чи

іншої правової системи. У зв'язку з цим, автор дослідив відповідну проблематику лише деяких європейських країн.

Разом з тим, не зрозуміло, чому в роботі дисертант не дослідив англосаксонську правову сім'ю, не врахував досвід Великобританії та інших країн цієї групи. Виявляється, що порівняльно-правове дослідження такої групи держав поряд з порівняльно-правовим дослідженням більшої кількості держав, що становлять перші дві групи, лише б прикрасило дисертаційну роботу. Адже виникають запитання, чому дисертант так структурував власне дослідження у цій частині, та чому він використовував законодавство саме вищевказаних держав, тобто чому лише досвід цих держав.

3. У підрозділі 3.1 дисертації «Поняття сексуального насильства над дітьми за КК України» автор в тому числі характеризує міжнародний досвід захисту дітей від сексуального насильства, в тому числі положення Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами або так звану Стамбульську конвенцію. Запрошую дисертанта до дискусії з приводу його особистого ставлення до цієї конвенції та її ратифікації Україною.

4. Досліджуючи форми реалізації кримінальної відповідальності за сексуальне насильство, автор обмежився виключно питання покарання за його вчинення, тоді як застосування інших кримінально-правових заходів не вивчено.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що наведені вище критичні зауваження та рекомендації стосуються дискусійних питань, певної неповноти та непослідовності розгляду окремих положень дисертації і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові висновки, нові підходи до вирішення конкретного наукового завдання щодо наукової розробки рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності захисту дитини від сексуального насильства.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Зокрема, у рецензованій праці не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Викладені в дисертації рекомендації та конкретні пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України є теоретично обґрунтованими та аргументованими, хоча і досить дискусійними.

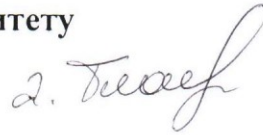
Висновки та рекомендації, отримані під час дослідження, мають важливе практичне й теоретичне значення для науки кримінального права.

Основні положення дисертації з належним ступенем повноти були відображені автором у наукових статтях, підготовлених та опублікованих автором дисертації, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих

за темою дисертації.

Дисертація Дядічка Вадима Ігоровича «Кримінально-правова характеристика сексуального насильства над дітьми» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 із змінами, а її автор – Дядічко Вадим Ігорович – заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент
завідувач кафедри цивільного
та кримінального права і процесу
Чорноморського національного університету
імені Петра Могили
доктор юридичних наук, доцент

А. Б. Блага

Підпис Благої А. Б. засвідчують
Вчений секретар Вченої ради
Чорноморського національного
університету імені Петра Могили,
кандидат соціологічних наук

В. О. Чорна